

1958. PLECAREA ARMATEI SOVIETICE DIN ROMÂNIA - ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

căpitan Petre Oprea

O abordare nuanțată a unei asemenea teme și renunțarea la sintagma „*retragerea trupelor sovietice din România*” – folosită în mod constant de „creatorii de imagini” ai regimurilor lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu – în favoarea expresiei „*plecarea armatei sovietice din România*” se pot înscrie în cadrul unei noi viziuni privind evenimentelor politico-militare care au avut loc în România în perioada 1945-1991, mult mai apropiată de sistemul tradițional de valori românesc. Asemenea analize se pot dovedi interesante pentru cercetătorii care reușesc să aibă acces la documentele din arhive, desprinzându-se de balastul creat de demiurgii de imagini școliți în spiritul disputei ideologice din timpul Războiului Rece. Analizarea pertinentă a contextului și motivelor care l-au determinat pe liderul sovietic N.S. Hrușciiov să ordone în anul 1958 unităților Armatei Roșii care staționau pe teritoriul românesc să se mute înapoi pe teritoriul sovietic poate arăta, la rândul său, cât de pervers a fost sistemul de propagandă promovat de conducătorii de atunci ai României, precum și care ar fi unul dintre motivele perpetuării până astăzi a imaginilor idilice ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu de către foști demnitari comuniști.

Prin Tratatul de Pace de la Paris (10 februarie 1947), Uniunii Sovietice i s-a recunoscut pe plan internațional dreptul de a-și menține trupele în România și Ungaria. Scopul declarat al acelei ocupații militare era de a se asigura securitatea căilor de comunicații ale grupului sovietic de armate aflat pe teritoriul austriac până la reglementarea definitivă a statutului postbelic al Austriei. În consecință, autoritățile române s-au văzut nevoite să încheie o convenție cu Moscova (26 decembrie 1948), prin care au fost reglementate condițiile în care unitățile sovietice puteau utiliza cazarmile, localurile de serviciu, depozitele, aerodromurile, câmpurile de instrucție și mijloacele de transmisiuni românești pe timpul ocupației.

Acel status-quo a fost menținut până la 14 mai 1955, când liderii statelor comuniste din Europa aflate sub sfera de influență a Moscovei au consimțit să semneze alături de sovietici actul de constituire a Organizației Tratatului de la Varșovia (OTV). În baza „*Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală*” încheiat în capitala Poloniei, unitățile sovietice din România, Ungaria, Bulgaria, Polonia și Republica Democrată Germană au rămas pe loc în statele respective, dar de acea dată în calitate de „armată prietenă”.

Recunoașterea la Varșovia a noului statut al forțelor militare sovietice de ocupație de către conducătorii țărilor de „democrație populară” a permis diplomației sovietice să facă următorul său pas. Prin semnarea la Viena, la 15 mai 1955, a Tratatului de Stat dintre cele patru Mari Puteri și Austria a fost reglementată una dintre problemele importante care existau de la finele celui de-al doilea război mondial. Era evident faptul că diplomații sovietici au acționat în așa fel încât actul de constituire a Organizației Tratatului de la Varșovia să fie semnat *înainte* de Tratatul cu Austria pentru a nu se oferi prilejul unei contestări a legalității regimului prelungit de ocupație din România și Ungaria.

Jucând pe această carte, este posibil ca Nikita Hrușciiov să fi prevăzut încă dinainte de momentul Varșovia – 1955 o reducere a efectivelor sale militare staționate în R.D.G., Polonia, Ungaria, România și Bulgaria. Pe de altă parte, Gheorghe Gheorghiu-Dej a intuit, se pare, încercarea liderului de la Kremlin de a-și crea o imagine de apostol al „popoarelor iubitoare de pace”¹ și a acționat în consecință: a semnat „*Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală*” de la Varșovia și, după doar trei luni, l-a desemnat pe generalul Emil Bodnăraș să discute cu liderul de la Kremlin despre o posibilă încetare a regimului de staționare/ocupație a trupelor sovietice în România.²

A fost luat prin surprindere N.S. Hrușciiov de inițiativa comuniștilor români ? Se pare că da, dar liderul de la Kremlin nu a spus motivul pentru care a avut o reacție negativă violentă în momentul când ministrul român al Forțelor Armate a abordat problema ocupației militare sovietice, iar explicația pe care a oferit-o Hrușciiov în legătură cu evenimentele militare care au urmat pare desprinsă din arsenalul aparatului său propagandistic: „În următorul an și jumătate m-am tot gândit la cuvintele tovarășului Bodnăraș, în special după discuția avută cu tovarășul Dej (...) Am pus la inimă cuvintele sale”.³ Este interesant cum „sentimentele părințești” ale liderului sovietic „se revarsau” în relațiile politico-militare dintre URSS și România.

Perspicacitatea de care a dat dovadă Gheorghe Gheorghiu-Dej cu acel prilej nu trebuie subestimată. Acesta s-a dovedit capabil să facă o analiză interesantă în privința avantajelor de care ar fi beneficiat atât regimul său, cât și stăpânul său de la Moscova în disputa propagandistică pe care o aveau cu conducătorii SUA și ai statelor din Europa Occidentală. Totodată, se poate aprecia că, în acel caz, liderul de la București a promovat și interesul național al României; pentru poporul român, prezența trupelor sovietice în țară constituia o mare povară morală și financiară pe care era obligat să o suporte în numele unei ideologii străine de spiritul național.

Cât privește reacția violentă pe care a avut-o Hrușciiov pe moment, se poate presupune faptul că existaseră discuții secrete la Kremlin privind pașii care urmau să fie făcuți pe plan diplomatic pentru detensionarea situației internaționale și promovarea principiului coexistenței pașnice în relațiile cu Occidentul. În acest context, este posibil să se fi abordat, printre altele, și situația militarilor sovietici care staționau în România. Oare a crezut liderul sovietic, pe moment, că românii au avut acces la informațiile ultraconfidențiale ale Moscovei și încercau să le utilizeze pentru promovarea interesului național ? Răspunsul s-ar putea găsi în arhivele URSS.

Un lucru este însă cert: potențații regimului comunist din România (Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol ș.a.) au căutat, la rândul lor, să câștige popularitate, susținând că Gh. Gheorghiu-Dej l-a convins pe Hrușciiov să nu mai mențină trupe „prietene” pe teritoriul românesc, dar s-au ferit să spună că ei dețineau puterea politică și economică în țară tocmai pentru că fuseseră instalați pe acele poziții cu ajutorul Armatei Roșii. Majoritatea deciziilor importante referitoare la soarta României după anul 1945 au avut ca punct de plecare Moscova și au fost duse la îndeplinire de comuniștii români în numele solidarității de clasă, clamate ca virtute supremă în relațiile internaționale de propagandă și regimurilor comuniste.

În memoriile sale, Nikita Hrușciiov a menționat faptul că, în anul 1958, pe teritoriul românesc staționau una sau două divizii sovietice de tancuri și o divizie sovietică de infanterie.⁴ La prima vedere, acele forțe nu păreau semnificative din punct

de vedere militar, dar dacă se compară această informație cu datele existente în culegerea de documente românești „*România. Retragerea trupelor sovietice – 1958*”, se pot constata o serie de neconcordanțe în privința alcătuirii așa-numitei „Armata mecanizată independentă” sovietice, aflată în România în acea perioadă.

Sursele românești indică, de exemplu, faptul că generalul locotenent de tancuri Vasiliu Sergheevici Arhipov, comandantul acelei armate în anul 1958, își avea dispuse marile unități în Banat și Muntenia, în Poarta Focșanilor și în zona Constanței, în timp ce cartierul său general (U.M. 11705) se găsea la București.

Forțele militare sovietice din Banat erau încartiruite în garnizoanele Timișoara⁵, Arad, Radna și Lipova, în timp ce armata română avea instalată în zona Timișoara Divizia 35 Infanterie din cadrul Corpului 38 Armată. Amplasarea unităților sovietice sugerează faptul că acestea aveau ca misiune acoperirea frontierei de stat a României în zonă și blocarea Porții Mureșului în cazul purtării unui război defensiv, respectiv ducerea la ordin a unor acțiuni ofensive de mică amploare spre vest și/sau sud-vest (Iugoslavia).

În Muntenia, câteva unități militare sovietice se aflau amplasate la Bascov (județul Argeș), Ploiești⁶ și Crângul lui Bot (județul Prahova). Poziționarea unei unități de tancuri sau mecanizate la Bascov putea fi considerată avantajoasă deoarece se afla în partea centrală a regiunii, iar căile de comunicație îi permiteau o deplasare rapidă în caz de urgență spre orice zonă aflată la sud de Carpați.

La rândul său, o mare unitate sovietică (probabil o divizie) acoperea, în estul țării, Poarta Focșanilor, cu forțele principale dispuse la Focșani⁷, Râmnicu-Sărat⁸, Brăila⁹ și Galați¹⁰, iar în zona de litoral se găseau unități compacte ale Armatei Roșii la Constanța¹¹, Mamaia-Sat, Mangalia, Basarabi și Medgidia.

Pe teritoriul României se aflau dislocate și câteva regimente sovietice de aviație, care au acționat de pe aerodromurile Otopeni, Boboc, Alexeni, Cocargeaua¹², Ianca¹³, M. Kogălniceanu și care au avut la dispoziție, pentru situațiile de urgență, aerodromurile de rezervă de la Sihlea, Viziru, Ciorani și Dor-Mărunt. Totodată, pentru recuperarea medicală a militarilor sovietici aflați pe teritoriul românesc, autoritățile de la București au pus la dispoziția Armatei Roșii sanatoriul de la Băile Govora. În plus, se poate presupune că, în zona petroliferă din jurul orașului Ploiești, Armata mecanizată independentă avea instalate numeroase baterii de artilerie antiaeriană, iar la Constanța se afla cel puțin un comandament maritim din cadrul Flotei Roșii a Mării Negre.

În concluzie, estimarea făcută de Nikita Hrușciiov referitoare la numărul de unități sovietice care se aflau în România în anul 1958 nu concordă cu datele provenite din arhivele românești. Un asemenea bilanț ar putea fi verificat și completat dacă cercetătorii români ar avea acces la sursele documentare din epocă aflate la Moscova sau dacă generalii A.L.Ghetman¹⁴, V.S.Arhipov, V.E.Kopienko¹⁵ sau A.G.Drujkov¹⁶ au lăsat câteva mărturii referitoare la trupele pe care le-au comandat în anii 1957-1958 în România.

Pe de altă parte, nu trebuie pierdut din vedere faptul că Nikita Hrușciiov a urmărit din anul 1955 reducerea efectivelor militare sovietice în contextul apariției și dezvoltării rapide a unei noi categorii de arme: rachetele cu încărcătură nucleară. Pentru a realiza o schimbare majoră, liderul de la Kremlin s-a sfătuit cu mareșalii G.K.

Jukov și R.I. Malinovski, iar planul pe care l-au pus la punct a prevăzut, printre altele, și mutarea în URSS a mai multor unități militare sovietice care staționau în R.D.G., Ungaria și România. Astfel, în anul 1958 a existat nu numai „cazul românesc”, ci și cel ungar (o divizie sovietică a plecat la rândul său din Ungaria la ordinul Moscovei în 1958) și cel german.

Puternica mediatizare în epocă a „cazului românesc” a reușit să ascundă câteva lucruri importante pentru oamenii obișnuiți, care sperau că era vorba într-adevăr despre o retragere a Armatei Roșii. De exemplu, era dificil pentru aceștia să afle că patru garnituri speciale de tren au plecat în zilele de 1, 3, 5 și 6 august 1958 de la Crângul lui Bot (județul Prahova) la Lokoshoza¹⁷, în Ungaria, în timp ce celelalte trenuri cu trupe și echipamente militare sovietice s-au îndreptat spre *est*, și nu spre *vest*, către punctele de trecere a frontierei Ungheni¹⁸ și Reni.

De asemenea, din motive ușor de intuit, nu au fost oferite detalii privind articolele 2 și 3 din „*Acordul între Ministerul Forțelor Armate ale R.P. Române și Ministerul Apărării al URSS privind modalitatea retragerii trupelor sovietice din România în Uniunea Sovietică*”.¹⁹ Prevederea referitoare la păstrarea pe teritoriul României a unei „*cantități corespunzătoare de munițiuni în două depozite și 9800 de tone de carburanți și lubrifianți în trei depozite aparținând Ministerului Apărării al URSS*”²⁰ este lapidară, dar situația se poate clarifica dacă, la articolul 2 al Acordului din mai 1958, se adaugă „*Convenția între guvernele R.P. Române și URSS asupra dislocării temporare a unei părți a flotei maritime militare a URSS în bazele maritime militare, porturile și pe aerodromurile R.P. Române, dacă acest lucru va fi impus de situație*”²¹, semnată la București la 22 octombrie 1957 de contraamiralul Mihai Nicolae²² și amiralul V.A. Fokin.²³

Este evident faptul că Moscova a impus încheierea Convenției pentru a-și muta liniștită, în anul următor, unitățile militare care staționau în România. Trupelor sovietice au plecat în vara anului 1958, dar, conform prevederilor actului din octombrie 1957, au avut în continuare la dispoziție, în Dobrogea, „*depozite și încăperi pentru depozitarea și păstrarea muniției, combustibilului și lubrifianților, materialelor de punte și a altor feluri de rezerve necesare pentru asigurarea unei părți a forțelor Flotei din Marea Neagră a URSS*”.²⁴ Dacă era vorba despre o retragere din România, Nikita Hrușcirov și mareșalii săi ar fi luat măsuri pentru evacuarea materialelor respective la fel cum au procedat în Austria cu trei ani în urmă. Dar nu au făcut așa ceva !

Scopul declarat al Convenției maritime era de a se organiza apărarea comună a părții de vest și de sud-vest a Mării Negre în baza Tratatului de la Varșovia²⁵, iar partea sovietică s-a angajat să asigure, în anii 1958-1959, 54 de torpile cu conuri de război și 2000 de tone de motorină (la Mangalia), 25 de vagoane cu mine marine (la Codru), 25 de vagoane cu mine marine (la Basarabi), 5000 tone păcură și 2000 tone motorină (la Palas), pentru a fi păstrate sub pază în România.²⁶ Supravegherea stării tehnice și calitative a munițiilor, armamentului, materialelor, carburanților și lubrefianților a fost efectuată periodic, potrivit înțelegerii, de către militari sovietici desemnați special.

Forțele Maritime ale R.P. Române s-au văzut obligate să accepte și punerea la dispoziția URSS, pentru folosire temporară, în cazul declanșării unui război, fără plata vreunei chirii, a unor cheiuri la Mangalia, Constanța și Sulina (cu o lungime totală de 1220 metri), a punctelor de bazare ale navelor românești la Dunăre, cazarmile, clădirile

de serviciu și uz comun, depozitele și instalațiile existente la Sulina și Mihail Kogălniceanu, precum și pista aerodromului din ultima localitate menționată.

În concluzie, se poate spune că Dobrogea a devenit din anul 1957 unul dintre locuri utilizate de Flota Roșie a Mării Negre pentru depozitarea munițiilor, carburanților și lubrefianților pentru situațiile de urgență, iar prevederile Convenției au rămas în vigoare și după plecarea trupelor sovietice care staționau în România.²⁷

Zece ani mai târziu, ministrul român al Forțelor Armate i-a prezentat lui Nicolae Ceaușescu un raport în care expunea obiecțiile pe care le avea partea română înaintea de prelungirea în mod automat a Convenției din 1957. Cu acel prilej s-a menționat faptul că URSS avea depozitate pe teritoriul României, în februarie 1967, 21 de torpile cu conuri de război (la Mangalia), 155 de mine marine (117,5 tone), 5000 tone păcură și 2000 tone motorină. În plus, în afara felurilor și cantităților prevăzute în Convenție, Flota Roșie din Marea Neagră mai avea în depozitele românești: 30 de grenade antisubmarine, 600 de lovituri cal. 152 mm, 5406 lovituri cal. 100 mm, 13670 lovituri cal. 45 mm, 20000 lovituri cal. 37 mm, 20000 lovituri cal. 25 mm, 1944 tone petrol T-1 și 120,5 tone uleiuri.²⁸ Diferențele cantitative care au apărut între rapoartele întocmite în anii 1957, respectiv 1967 sunt evidente, dar acest lucru se poate explica prin faptul că specialiștii militari sovietici care au verificat periodic depozitele dobrogene au dispus retragerea unor cantități de muniții, combustibil și lubrefianți înainte de deprecierea calitativă a acestora și înlocuirea lor în limita impusă de comandanții Flotei Roșii.

Totodată, generalul-colonel Ion Ioniță a precizat că, până în 1967, statul român a fost nevoit să cheltuiască pentru paza, depozitarea și păstrarea materialelor sovietice aflate în custodie aproximativ 650000 de lei anual, iar Moscova a rambursat de fiecare dată numai 340000 de lei.²⁹

Ca urmare a obiecțiilor semnalate de ministrul român al Forțelor Armate și a hotărârii luate de N. Ceaușescu, reprezentanții URSS au acceptat să se încheie la 28 septembrie 1967 o nouă convenție între guvernele celor două state, care prevedea de această dată „dislocarea permanentă și *reciprocă* a unei părți din forțele maritime militare ale URSS și R.S. România din Marea Neagră și pe Dunăre pe teritoriul celeilalte Părți Contractante”³⁰, în cazul declanșării unui război. În baza articolelor 2 și 4 din Convenție, cele două părți urmau să stabilească ulterior, printr-un acord încheiat la nivel de minister al Forțelor Armate, locurile de staționare la ancoră, porturile, bazele maritime, cheiurile, aerodromurile, piste de decolare-aterizare, locurile de staționare a avioanelor, precum și locurile de păstrare a rezervelor celor două state.

Acordul respectiv nu a mai fost însă încheiat, deși a existat un asemenea proiect prezentat reprezentanților URSS de către o delegație română condusă de viceamiralul Grigore Marteș în 1969³¹, au fost efectuate recunoașteri reciproce pe teritoriul celor două state în același an, iar în noiembrie 1970 au fost efectuat schimbul proiectelor elaborate de către fiecare parte.³² Mai mult decât atât, după aproape 13 ani de la încheierea „*Acordului de la Moscova privind modalitatea de retragere a trupelor sovietice din România*”, mareșalul Uniunii Sovietice M. Zaharov³³ a trimis la 7 aprilie 1971 o telegramă generalului colonel Ion Ioniță, prin care făcea cunoscut faptul că „*întrucât, în prezent, nu mai este necesară păstrarea rezervelor Flotei Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste din Marea Neagră pe teritoriul Republicii Socialiste*

România, s-a luat hotărârea ca în anii 1971-1972 aceste rezerve să fie înapoiate în URSS. Transportul rezervelor se va face cu navele sovietice".³⁴

Ministrul român al Forțelor Armate l-a informat pe Nicolae Ceaușescu despre intențiile Moscovei și a precizat în raportul pe care i l-a adresat acestuia faptul că Flota Roșie din Marea Neagră avea depozitate în România 337,1 tone muniție de artilerie, 22 de vagoane a 10 tone mine marine, 21 torpile cu conuri de război, 30 de grenade antisubmarine, 5000 tone păcură, 2000 tone motorină, 1941 tone petrol de aviație și 120 tone uleiuri.³⁵

Dar hotărârea Moscovei nu s-a referit și la mutarea din depozitele românești în URSS a celorlalte rezerve lăsate de trupele sovietice care au staționat pe teritoriul României până în 1958 și care se aflau în anul 1971 în proprietatea Comandamentului Unificat al Organizației Tratatului de la Varșovia: 484 de vagoane cu muniții de infanterie și artilerie, 52 de vagoane cu muniții pentru aviație, 9844 tone de carburanți și 322,3 tone de uleiuri.³⁶ Toate aceste cantități de muniții și combustibili au fost retrase în anul 1991, când a fost desființată Organizației Tratatului de la Varșovia ? Este posibil. Ar putea oferi amănunte despre o astfel de operațiune cel puțin unul dintre reprezentanții pe care i-a avut comandantul-șef al Forțelor Armate Unite ale OTV la București ?³⁷ Probabil că da.

Un lucru este însă cert: trupele Armatei Roșii *au plecat* din România în mod oficial în vara anului 1958, dar *au lăsat pe loc* muniții, carburanți, lubrefianți, materiale de punte și alte feluri de obiecte de rezervă atât pentru Forțele Armate Unite ale OTV, cât și pentru Flota URSS din Marea Neagră. Totodată, în capitala României și-au desfășurat activitatea până la desființarea Organizației Tratatului de la Varșovia consilieri militari sovietici, care au primit în scop propagandistic, din 1957, denumirea de specialiști militari.

A fost vorba de o *retragere* a Armatei Roșii din România în anul 1958 ? Răspunsul este *negativ*. Demiurgii de imagini și-au făcut datoria față de regimurile politice pe care le-au slujit până la dispariția Organizației Tratatului de la Varșovia, perpetuând deformarea realității cu ajutorul utilizării repetate și în mod greșit a unor cuvinte. Nerespectarea sensului cuvântului *retragere*, fie din necunoaștere, fie în mod intenționat, a condus la crearea unor clișee false în legătură cu *plecarea* unităților militare sovietice din România în anul 1958. Realitatea faptelor descrise în documentele din arhive este cu totul alta față de imaginile create de un cei care au lucrat într-un aparat de propagandă al PCR extrem de bine pus la punct.

NOTE:

1. Este evidentă legătura care exista între cultul personalității, aparatul de propagandă și dorința conducătorilor comuniști din România de a fi apreciați/adulați și de comunitatea internațională. Dacă, pe plan intern, aparatul de represiune creat de regimul politic comunist avea grijă să mențină o imagine fără de prihană pentru liderul-dictator, pe plan extern acțiunea aparatul de propagandă al „partidului celor ce muncesc”, dar bineînțeles că rezultatele celor care dădeau cu bâta prin închisori erau mult mai „spectaculoase” decât cele obținute de creatorii de imagini.

2. În urma semnării Tratatului de Stat cu Austria, cele patru Mari Puteri și-au *retras* până la 19 septembrie 1955 toate trupele de ocupație de pe teritoriul austriac, iar

la 26 octombrie 1955 a fost semnat Tratatul privind sfârșitul regimului de ocupație în Austria.

Retragerea a însemnat *mutarea tuturor comandamentelor, unităților și a formațiunilor militare străine (inclusiv a depozitelor de armament, echipament militar și muniții)* în afara granițelor statului austriac. Prin comparație, se poate observa distincția clară între operațiunea militară de *retragere* a armatelor celor patru Mari Puteri desfășurată în Austria în vara anului 1955 și *plecarea* trupelor sovietice din România, trei ani mai târziu.

3. „*România. Retragerea trupelor sovietice – 1958*”, coordonator: prof.univ.dr. Ioan Scurtu, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 1996, p.235 (în continuare „*România. Retragerea ...*”).

4. „*România. Retragerea ...*”, op.cit., p. 234.

5. Ibidem, p.327; 331. În iunie 1958 se aflau în Timișoara cel puțin 9657 de militari și civili sovietici, încadrați probabil într-o divizie a Armatei Roșii (în oraș se găseau dislocate 4 unități militare sovietice: de tancuri, de infanterie, de artilerie și de transmisiuni).

6. Ibidem, p.327. Surse orale indică faptul că la Bascov se găsea dislocată o unitate sovietică de tancuri, iar în unele documente din ANIC confirmă existența, în iunie 1958, a unor forțe militare sovietice la Bascov și faptul că în Ploiești se aflau cel puțin 1402 militari și civili sovietici.

7. Ibidem, p.326. În Focșani se aflau cel puțin 2232 de militari și civili sovietici în iunie 1958.

8. Ibidem, p.326. În Râmnicu-Sărat se aflau cel puțin 1600 de militari și civili sovietici în iunie 1958.

9. Ibidem, p. 326; 386. În Brăila se aflau cel puțin 2925 de militari și civili sovietici în iunie 1958, probabil și din U.M. 75388.

10. Ibidem, p.326. În Galați se aflau cel puțin 2305 militari și civili sovietici în iunie 1958.

11. Ibidem, p.327. În Constanța se aflau cel puțin 9016 militari și civili sovietici în iunie 1958.

12. Ibidem, p. 327; 385. La Cocargeaua au fost cel puțin 2117 militari și civili sovietici în iunie 1958, probabil și din U.M. 51539.

13. Ibidem, p.327. La Ianca se aflau cel puțin 2957 de militari și civili sovietici în iunie 1958.

14. Generalul colonel A.L. Ghetman, comandantul trupelor sovietice din România în aprilie 1957.

15. Generalul maior de tancuri V.E Kopienko, primul locțiitor al comandantului Armatei mecanizate independente în iunie 1958 și împuternicit pentru problemele legate de staționarea trupelor sovietice în România.

16. Generalul maior Alexandr Gheorghievici Drujkov, membru în Consiliul militar al Armatei mecanizate independente în iunie 1958.

17. „*România. Retragerea ...*”, op.cit., p. 307; 309; 311; 312. Trenurile respective au avut indicativele 15.527, 15.528, 15.529,15.530 și erau programate să treacă prin stația de frontieră ungară de la Lokoshoza în zilele de 3, 5, 7 și 8 august 1958 la orele 08.40.

18. O unitate sovietică ce staționase până la 12 iunie 1958 la Radna (județul Arad) a asigurat operațiunile de transbordare pentru toate eșaloanele care au trecut prin stația de cale ferată Ungheni (URSS) în perioada 15 iunie – 15 august 1958.

19. Acordul respectiv a fost încheiat la 24 mai 1958 la Moscova. Pentru detalii, vezi: „*România. Retragerea ...*”, op.cit., p.276-280.

20. Ibidem, p.277.

21. Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 21/1967, f.245-251.

22. Contraamiralul Mihai Nicolae era comandantul Forțelor Maritime Militare ale R.P. Române.

23. Amiralul V.A. Fokin era șeful Statului Major General al Flotei Maritime Militare a URSS.

24. ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 21/1967, f.246.

25. Ibidem, f.245.

26. Ibidem, f.244.

27. Ibidem, f. 249. Convenția a fost încheiată la 22 octombrie 1957 pe un termen de 10 ani și se prelungea în mod automat, pe același termen, în cazul în care nici una dintre părți, cu 6 luni înainte de expirarea termenului de 10 ani, nu aducea la cunoștința celeilalte părți dorința sa de încetare a valabilității convenției.

28. Ibidem, f.244. Raportul nr. GD 004008 din 06.02.1967 al ministrului Forțelor Armate, general-colonel Ion Ioniță, adresat lui Nicolae Ceaușescu.

29. Ibidem, f.239-240.

30. Idem, dosar 135/1969, f. 25-30. „*Convenția între guvernele R.S. România și URSS, asupra dislocării temporare și reciproce a unei părți din forțele maritime militare în marea teritorială, în porturile și bazele maritime militare din Marea Neagră și pe Dunăre, precum și pe aerodromurile Părților contractante, dacă acest lucru va fi impus de situație*” a fost încheiată la București – fiind semnată de viceamiralul Grigore Marteș, comandantul Marinei militare a R.S. România, și de amiralul Serafim Evghenievici Ciursin, comandantul Flotei URSS din Marea Neagră – și aprobată de partea română prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr.2913 din 1 decembrie 1967.

31. Ibidem, f. 13-24. Proiectul acordului respectiv a fost propus la 15 iulie 1969 lui Nicolae Ceaușescu de către ministrul Forțelor Armate, general-colonel Ion Ioniță, cu raportul nr. M 002940.

32. Idem, dosar 57/1971, f.23.

33. Mareșalul Uniunii Sovietice M. Zaharov era primul loțiitor al ministrului Apărării URSS și șef al Marelui Stat Major.

34. ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 57/1971, f.21.

35. Ibidem.

36. Ibidem, f.23.

37. Reprezentanții comandantului-șef al Forțelor Armate Unite ale OTV în România, în anii '80, au fost, pe rând: gl.col. V.A. Makarov, gl.col. Borisov, gl.lt. Gaponenko. Aceștia au avut la dispoziție o clădire situată pe strada B.Șt. Delavrancea, în apropierea ambasadei sovietice din București, și au condus o grupă sovietică formată dintr-un loțiitor, un translator, un ofițer cu cifrul, un subofițer și o dactilografă. Legătura dintre reprezentantul C.F.A.U. și

conducerea armatei române se realiza prin intermediul Biroului special existent în cadrul structurii Ministerului Apărării Naționale. Pentru detalii, vezi: Mircea C. Dumitru, „*Aspecte ale relațiilor dintre conducerea armatei române și structurile militare ale Tratatului de la Varșovia*”, în „*Dosarele Istoriei*” nr.8(60)/2001, p.29-30.

Articol publicat în „*Anuarul Muzeului Marinei Române 2002*”, tom V, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța S.A., Constanța, 2003, p. 391 – 398.